

Szakcikkek és tanulmányok

Rovatvezető: Dr. Kovács Gyula

Dr. Kovács Gyula

Volt, nincs, és mégis van – Néhány gondolat az orgazdaságról

Bevezetés

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) és a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 2020. évi legátfogóbb és egyben leglényegesebb módosításai a Magyar Közlöny (MK) 2020/129. (V. 29.) számában jelentek meg. A *büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény*, a 82 oldal terjedelmű közlönyből 69 oldalt tesz ki. Az *úgynevezett salátatörvény* inkriminált módosításai valamilyen szinten mind érintették a hatályos büntető jogszabályokat, de a 32. fejezetben szereplő rendelkezések 5 közlönyoldal terjedelemben, kifejezetten a Büntető Törvénykönyvre, illetve a 40. fejezet 31 oldalnyi módosításai, csak és kizárólag a büntetőeljárásról szóló törvényre vonatkoznak.

A 2020. évi XLIII. törvény az *orgazdaság* (Btk. 379. §) tényállását „*tokkalvonóval*” eltörölte:³³ a tényállás igazából persze nem tűnt el (csak átalakult), mert a pénzmosás (Btk. 399–400. §) törvényi tényállásában visszaköszön. A *pénzmosás módosított tényállására* – ahogy szokták volt mondani – *a saját édesanyja sem ismerne rá*. A törvényszövegnek nincs olyan bekezdése, amely ne módosult volna, sőt, a 399. § új (6)–(9) bekezdésekkel egészült ki.³⁴

E tanulmány célja egyfelől, *hogy röviden* (vagy a teljesség igénye nélkül) *bemutassa az orgazdaság hazai jogtörténeti fejlődését*; másfelől *vázlatosan ismertesse e deliktum* – pénzmosásként történő – *újjaszületését*. *Nem szerepel a célkitűzések között a pénzmosás* – és ezen belül a reinkarnálódott orgazdaság – *részletes elemzése* (sőt, a kevésbé részletes analizálása sem). Ennek oka leginkább a terjedelmi korlátokban és az időben jócskán túlhaladott lapzártában rejlik. *Nem kizárt azonban, hogy a pénzmosással egy későbbi időpontban* – akár lapunk hasábjain is – *behatóbban foglalkozunk*. Szerénytelenül állíthatjuk: az ehhez szükséges szellemi kapacitással rendelkezünk; ne tévesszen meg senkit, hogy kevésbé (bizonyos körökben alig) vagyunk ismertek – nem lehet mindenki csapból (vagy bármilyen vízáramoltató eszközből) folyó médiasztár.

³³ A korábbi alcímmel együtt hatályon kívül helyezte: 2020. évi XLIII. törvény 59. § c)-d) pontja. Hatálytalan: 2021. január 1-jétől.

³⁴ Megállapította: 2020. évi XLIII. törvény 53. §. Hatályos: 2021. január 1-jétől.

A tanulmány további célja, hogy választ adjon a következő kérdésekre:

- a hagyományos pénzmosás és az orgazdaság jogi tárgyai között milyen párhuzam vonható?
- a hagyományos pénzmosás és az orgazdaság elkövetési tárgyai megalapozzák-e a két bűncselekmény – egy fejezeten belüli – azonos tényállásban történő egyesítését?
- másképpen fogalmazva: az orgazdaság jellegű pénzmosás illeszkedik-e a hagyományos pénzmosás tényállásába?
- „félrement-e” a politikai akarat, hibáztak-e a kodifikátorok és a törvényalkotó?

A következő néhány oldalon az orgazdaság büntetőjogi szabályozására tekintünk vissza, majd a jelenlegi helyzetet vizsgáljuk meg (itt minden esetben a jogszabályok legutolsó hatályos állapotát vesszük alapul), és megkíséreljük a felmerült kérdéseket megválaszolni. A tanulmány összegzéssel, illetve forrás- és irodalomjegyzékkel zárul. A nyugalom megzavarására (különösen) alkalmas részekért vagy kifejezésekért jó előre elnézést kérünk.

A külföldi és a hazai jogfejlődés kezdetei

A vagyoni – ezen belül elsősorban a tulajdoni – viszonyok büntetőjogi védelmének már az ókorban is kiemelt fontosságot tulajdonítottak. Több ilyen bűncselekmény (a lopás, a csalás, a későbbiek folyamán a sikkasztás és a rablás) a legősibb törvénykönyvekben is megtalálható volt.³⁵ Ebben az időszakban azonban a lopás (és a vagyon elleni egyéb deliktumok), valamint az orgazdaság törvényi tényállása nem különült el egymástól.

*Hammurápi*³⁶ (*Hammurabi*) törvénykönyvében, habár a lopás tényállásában, már megtalálható az orgazdaság és a tárgyi bűnpártolás nyoma. *Manu*³⁷ törvényeiben sem válik külön az orgazdaság a lopástól: „A király köteles visszaadni az összes osztálynak (kasztoknak) azt a tulajdont, melyet tolvajok loptak volt; az a király, aki ezt a maga számára őrzi meg, a tolvajnak a vétkébe esik (40. cikk); akik a lopott holmi orgazdái, azokat pusztítsa el a fejedelem éppen úgy, mint a tolvajokat (279. cikk)”.³⁸

„Az orgazdaság és a tárgyi bűnpártolás, mely a lopott dolognak haszonvágyból történő tudatos eltitkolásában, átvételében, megszerzésében vagy elárusításában (értsd: árusításában) áll, mint a lopással kapcsolatos cselekmény, legrégibb törvényeink szerint ugyanoly büntetés alá esett, mint aminő a lopás

³⁵ KOVÁCS Gyula: *A lopás nyomozása*. In LAKATOS János (szerk.): *Kriminálisztikai jegyzetek és tanulmányok*, 6. oldal (Rendőrtisztai Főiskola, Budapest, 2008).

³⁶ *Hammurápi* (*Hammurabi*), babilóniai király és birodalomalapító (Kr. e. 1728–1686); meghódította egész Babilóniát, Mária és Esunnát. Híres törvényhozó volt. MARKÓ László (főszerk.): *Egyetemes Lexikon*, 359. oldal (Magyar Könyvklub, Budapest, 1994).

³⁷ *Manu*: a hindu mitológiában az emberi nem ősatya, *Brahmá* fia, illetve a 14 világkorszak legendás uralkodójának neve. Az első *Manu*, *Szvájambhuva* nevéhez kötik a híres *Manu* törvénykönyvét (*Mánava-dharmasásztra* – magyarul 1916-ban jelent meg). MARKÓ (1994) 583. oldal; BÁRÁNY Lászlóné (főszerk.): *Általános Kislexikon Második Kötet L–Z*, 128. oldal (Magyar Nagylexikon Kiadó, Budapest, 2005).

³⁸ ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve 13. Sikkasztás, jogtalan elsajátítás, orgazdaság és bűnpártolás*, 168. oldal (Attila-nyomda Részvénytársaság kiadása, Budapest, 1936).

ettesére volt alkalmazandó.³⁹ Így Szent László király Dekrétomai⁴⁰ Második Könyvének 7. fejezete (fejezet a lopott jószágot vásárló kalmárról vagy kereskedőről) szerint: „*Senki ne adjon vagy vegyen vásáron kívül*” (bevezető rész). „*Ha valaki ennek ellenére lopott jószágot vásárlana (értsd: vásárolna), veszszenek mindnyájan: mind a vevő, mind az eladó, mind a tanúk*” (1. §). „*Ha pedig igaz jószággal kereskednek (értsd: vásáron kívül), veszítsék el azt meg az árát, és a tanúk ugyanannyival bűnhődjenek*” (2. §). „*Hogyha pedig vásáron kötnek alkut, kössék a bíró meg a vámos előtt és tanúk jelenlétében*” (3. §). „*És ha kitudódik, hogy a mit vásárlottak (értsd: vásároltak), lopott jószág legyen, a vevőt mentse meg ugyan a bíró meg a vámos tanúbizonysága, de az eladót adják kézre a tanúk*” (4. §).⁴¹ Hasonlóképpen rendelkezik a Dekrétomok Harmadik Könyvének 11. Fejezete (fejezet a városról városra járó kereskedőről): „*Ha valaki városról városra járván, vásárol avagy árul, és utóbb kivilágosodik, hogy lopott jószágot adott el, az eladó mint tolvaj bűnhődjék, a tanúkra pedig lássanak törvényt. Ha vétkeseknek találatnak, tolvajok gyanánt ítéljék meg őket*”.

A külföldi és a hazai jogfejlődés kezdeteire visszatekintve jól látható, miszerint Magyarországon – annak ellenére, hogy a lopást Szent István király Dekrétomainak Második Könyve büntetni rendelte (29. és 39–40. fejezet) – az orgazdaságot, amelynek törvényi tényállása még hosszú évszázadokig nem különült el a lopástól, a XI. században Szent László király – ugyan a jószágkereskedőkre leszűkítve, de – lényegében már szankcionálta.

Az orgazdaság büntetőjogi szabályozása a Csemegi-kódextől napjainkig

Az 1878. évi V. törvénycikk – a magyar büntetőtörvénykönyv a bűntettekről és vétségekről (a továbbiakban: Csemegi-kódex)⁴² XXX. Fejezete szabályozta az orgazdaságot és bűnpártolást. A fejezeten belül a 370–373. § az orgazdaság tényállását tartalmazta, míg a 374–378. § a bűnpártolással foglalkozott.

Az orgazdaság már a Csemegi-kódex szerint is járulékos bűncselekmény, úgynevezett bűnkapcsolati alakzat volt, amely egy megelőző, más által elkövetett – vagyon elleni – bűncselekményt feltételezett. A bűncselekmény különös jogi tárgya abban az időben sem lehetett más, mint a vagyoni viszonyok rendje, közvetlen, és egyben elsődleges jogi tárgya pedig a tulajdonjog volt. Az igazságszolgáltatás zavartalan működése csak másodlagos jogi tárgynak számított (úgynevezett komplex jogi tárgy).⁴³ Angyal Pál szerint, az „orgazdaság szereplése nemcsak jogsértő, de általában szociális veszélyt is magában rejtő.

³⁹ ANGYAL (1936) i. m. 170. oldal.

⁴⁰ A *Corpus Juris Hungarici* eredeti szövege szerint, amelyet a hosszú, illetve rövid magán- és más-salhangzók kivételével betűhíven közlöm.

⁴¹ *Corpus Juris Hungarici – Jogtár*[®]. A szó szerint idézett régi jogszabályszövegeknél a *Corpus Juris Hungarici* adatbázisát használtam fel, amire a továbbiakban nem hivatkozom.

⁴² *Csemegi* (született *Nasch*) *Károly* (1826–1899): jogász, kodifikátor, szakíró, igazságügy-minisztériumi államtitkár, kúriai tanácselnök, a magyar büntetőjog-tudomány kiemelkedő alakja, a *Csemegi-kódex* (1878. évi V. törvénycikk) névadója. NÁDORI Attila (főszerk.): *Britannica Hungarica Nagylexikon 5. kötet*, 268. oldal (Kossuth Kiadó, Budapest, 2012).

⁴³ Vesd össze BLASKÓ Béla (szerk.): *Büntetőjog Különös Rész II.*, 219. oldal (Rejtjel Kiadó, Budapest–Debrecen, 2013); KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*, 379. oldal (CompLex Kiadó, Budapest, 2013).

Jogsértő, mert annyiban mintegy fokozza ama bűncselekménnyel előidézett vagyoni kárt, melyhez hozzákapcsolódik, hogy az elvont vagyoni tárgyat még jobban eltávolítja a sértett vagyoni köréből; szociális szempontból veszélyeztető, mert ösztökélő hatással van a lopás és egyéb vagyon elleni bűncselekmények elkövetésére”.⁴⁴

Az orgazdaság jogtechnikai felosztása: a tényállás négy szakaszból (370–173. §) áll, a szakaszoknak – a 370. § két számozatlan bekezdését nem számítva – további felosztása nincs. A 370. § első (számozatlan) bekezdése az orgazdaság büntettét, a második (ugyancsak számozatlan) bekezdése az orgazdaság vétségét szabályozza. A 371–371. §-ok a minősített eseteket tartalmazzák. A 373. § rendelkezése értelmében „orgazdaság miatt a szabadságvesztés-büntetésen felül a hivatalvesztés és a politikai jogok >>gyakorlatának<< (értsd: gyakorlásának) felfüggesztése is kimondható”.

Az orgazdaság tényállásának a Csemegi-kódexben meghatározott, mai szemmel nézve sajátos szerkezetét Angyal Pál a következőképpen foglalta össze: „orgazdaságot követ el, ki olyan dolgot, melyről tudja, hogy lopás, rablás, zsarolás, sikkasztás vagy jogtalan elsajátítás büntette, illetőleg vétsége vagy a Ktbtk.⁴⁵-ban meghatározott s e bűncselekményekkel egy tekintet alá eső büntett, illetőleg vétség következtében jutott birtokosa vagy birlalójának⁴⁶ kezéhez, vagyoni haszon végett megszerez, elrejt vagy annak elidegenítésére közreműködik”⁴⁷.

A Csemegi-kódex XXX. Fejezetében poenalizált orgazdaság kizárólag szándékos bűnösséggel valósítható meg: „csak szándékosan elkövetve tölti be a 370. §-ában meghatározott törvényes fogalom keretét”⁴⁸. A gondatlan elkövetést a Ktbtk. „A tulajdon elleni kihágások” című X. Fejezete rendelte büntetni: a 129. § első (számozatlan) bekezdése szerint, „a ki valamely dolgot megszerez olyan körülmények között, a melyekből gyanítható, hogy az lopás, sikkasztás, rablás, zsarolás vagy jogtalan elsajátítás következtében jutott birtokosa vagy birlalójának kezéhez, vagy ugyanilyen körülmények között a dolog elidegenítésére (értsd: elidegenítésében) közreműködik: egy hónapig terjedhető elzárással és kétszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő”. A visszaesőt („ha az utolsó büntetés kiállásától két év nem múlt el”) két hónapig terjedő elzárással és háromszáz forintig terjedő pénzbüntetéssel sújtották (második, szintén számozatlan bekezdés).

Az orgazdaság büntetőjogi megítélése a Csemegi-kódexet követően

Magyarországon a második világháború után, az első (1949. évi) Alkotmány hatálybalépését követően⁴⁹ – a kor politikai szellemének megfelelően –

⁴⁴ ANGYAL (1936) i. m. 175. oldal.

⁴⁵ 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról (Ktbtk.).

⁴⁶ Az osztrák polgári jog szerint a birtokos különbözik a pusztá birlalótól. „Ki valamely dolgot hatalmában vagy őrzete alatt tart, annak birlalójának (Inhaber) nevezetik. Ha valamely dolog birlalójának az az akaratja, hogy azt mint magáét tartsa meg, akkor ő annak birtokosa (Besitzer)”. Forrás: <http://birtokos.szojelentese.com/> Online magyar értelmező szótár (letöltés: 2020. december 30.).

⁴⁷ ANGYAL (1936) i. m. 178. oldal.

⁴⁸ Angyal (1936) i. m. 190–191. oldal.

⁴⁹ A Magyar Népköztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 1949. augusztus 20-án, a kihirdetésének napján lépett hatályba. Címét – 1989. október 23-tól – az 1989. évi XXXI. törvény 38. § (1) bekezdése módosította (a Magyar Köztársaság Alkotmánya). Az egykori szocialista

szükségessé vált a büntetőjog új, szocialista alapjainak megteremtése. Az egész büntetőjogi szabályozást magában foglaló törvénykönyv létrehozásának azonban nem voltak meg a feltételei, így csak a büntető törvénykönyv általános része született meg az 1950. évi II. törvénnyel⁵⁰ (Btá.), amely 1951. január 1-jén lépett hatályba. A Btá. tehát a Csemegi-kódex általános részét váltotta fel.

A Csemegi-kódex egyéb rendelkezései számos módosítással és kiegészítéssel egészen 1962. június 30-ig hatályban maradtak. A sok változtatás következményeképpen csaknem áttekinthetlenné vált joganyagot az Igazságügyi Minisztérium 1952-ben rendszerezte, és hivatalos kiadványban tette közzé [ez volt a hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása (BHÖ)].⁵¹

Megjegyzendő, hogy különösen a BHÖ első, 1952-es kiadásában (a második kiadás 1958-ban látott napvilágot) szereplő tényállások – mutatis mutandis – lényegét tekintve híven tükrözték a Csemegi-kódex Különös Részében felsorolt bűncselekményeket. Sőt, a BHÖ egyes szakaszainál lábjegyzetben hivatkoztak a Csemegi-kódex párhuzamos szakaszaira, illetve a lábjegyzetek egy részében némi magyarázattal is szolgáltak (lásd pl. a Popovics-féle kiadványt).⁵² Kis túlzással állítható tehát, miszerint „a BHÖ-ben hatályában tartott szabályozás semmiképpen sem tért el a Csemegi kódexbeli szabályozástól.”⁵³

Végezetül megjegyzendő az is, hogy még az ötvenes években is megosztotta a büntetőjogászokat az orgazdaság és a bűnpártolás külön tényállásban történő szabályozása. Például Békési Imre szerint, az orgazdaság és a bűnpártolás egyazon cikkben való tárgyalását az indokolta, hogy „mind a kettő ú. n. >>járolékos<< büntett; vagyis valamilyen alpbűncselekményt feltételez.”⁵⁴

Többévi előkészítő munka eredményeként 1961-ben jött létre az első átfogó szocialista magyar büntetőkódex, a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve, az 1961. évi V. törvény (népköztársasági Btk.), amely egységesen szabályozta a büntetőjog egész anyagát.⁵⁵ A népköztársasági Btk.-t a Büntető Törvénykönyv hatálybalépéséről, végrehajtásáról és egyes szabálysértésekről szóló 1962. évi 10. törvényerejű rendelet 1962. július 1-jén léptette hatályba, és ezzel a magyar büntető jogalkotás bizonyos értelemben a büntetőjog kodifikáción nyugvó szabályozásának elvéhez tért vissza.⁵⁶

A népköztársasági Btk. alkalmazásának több mint másfél évtizedében eredményesen védelmezte a szocialista társadalmi rendet, az állampolgárok

Alkotmány – lényeges változtatásokkal ugyan (mindösszesen 72 módosítást ért meg), de – 2011. december 31-ig volt hatályban. Helyébe 2012. január 1-jétől Magyarország Alaptörvénye lépett (az Alaptörvényt az Országgyűlés 2011. április 18-i ülésnapján fogadta el).

⁵⁰ A büntetőtörvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvényt 1950. május 18-án hirdették ki.

⁵¹ Kovács Gyula: *Az újszülött sérelmére elkövetett emberölés – Jogtörténeti visszatekintés.* Obsitos Detektívek Lapja 2019/1–4. szám, 29. oldal.

⁵² POPOVICS Béla (szerk.): *A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása* (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1952 és 1958).

⁵³ https://debreceniitlotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/visszaesobunelkovetok.pdf – BALLA Lajos: *Adalékok a visszaeső bűnelkövetők megítéléséhez a magyar büntetőjogban* (letöltés: 2020. december 30.).

⁵⁴ BÉKÉSI Imre: *Az orgazdaság és a bűnpártolás.* Rendőrségi Szemle 10/1955. szám, 877. oldal; vesd össze: http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20163sz/01_Ambrus_IAS_2016_3.pdf – AMBRUS István: *Békési Imre korai munkái* (letöltés: 2020. december 30.).

⁵⁵ KÁDÁR Krisztina – MOLDOVÁNYI György (szerk.): *Büntető Törvénykönyv*, 15–17. oldal (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979).

⁵⁶ MEZEY Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*, 332. oldal (Osiris Kiadó, Budapest, 1996).

személyét és jogait, hozzájárult a közrend és a közbiztonság megszilárdításához. *Mindezek, valamint a részleges kiegészítések és módosítások ellenére szükségessé vált az addigi jogfejlődést összegző és továbbfejlesztő, új büntető törvénykönyv megalkotása.*⁵⁷ *Az új kódexet a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény hatálybaléptetéséről és végrehajtásáról rendelkező 1979. évi 5. törvényerejű rendelet (Btké.) 1979. július 1-jével léptette életbe (a továbbiakban: régi Btk.).*

Az orgazdaság a népköztársasági Btk. és a régi Btk. szerint

A népköztársasági Btk. (1961. évi V. törvény) az orgazdaságot a vagyoni elleni bűncselekmények (XVI. Fejezet) körében, önálló tényállásként szabályozta (301. §).

A bűnpártolás – az orgazdaságtól immár elkülönülten – az államigazgatás és az igazságszolgáltatás elleni bűncselekményeken (XI. Fejezet) belül, az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények (VI. Cím) között kapott helyet (184. §).

*Az orgazdaság jellemzői a Csemegi-kódexben történő szabályozás óta lényegében változatlanok maradtak: továbbra is járulékos bűncselekmény, úgynevezett bűnkapcsolati alakzat, amely egy megelőző, más által elkövetett (vagyoni elleni) bűncselekményt feltételez.*⁵⁸ *E deliktum különös jogi tárgya a vagyoni viszonyok rendje, ezen belül közvetlen és egyben elsődleges jogi tárgya a tulajdonjog; másodlagos jogi tárgya az igazságszolgáltatás zavartalan működéséhez fűződő társadalmi érdek.*

A népköztársasági Btk.-ban szereplő orgazdaság jogtechnikai felosztása: a tényállás egy szakaszból (§) áll, amely három (eredetileg négy) bekezdésre tagozódik. Az első bekezdés az orgazdaság alapesetét, a második és a harmadik bekezdés a minősített eseteket tartalmazza. A (2) bekezdés az elkövetési érték, a (3) bekezdés az értékhatár és egyéb szempontok szerint minősül: a visszaesőként vagy bünszövetségben elkövetett orgazdaságnak „más körülménynél fogva is” súlyosabban kell minősülnie. A (4) bekezdés szövegét a Büntető Törvénykönyv módosításáról és kiegészítéséről szóló 1971. évi 28. törvényerejű rendelet hatályon kívül helyezte. Hatálytalan: 1972. január 1-jétől. Megjegyzendő, hogy az eredeti – 1962. július 1-jétől hatályos – tényállás (3) és (4) bekezdésében megfogalmazott minősített esetek középpontjában a társadalmi tulajdonra történő elkövetés állt.

A népköztársasági Btk. szerinti orgazdaságot alapesetben az követte el, aki lopásból, sikkasztásból, csalásból, jogtalan elsajátításból, rablásból, zsarolásból vagy orgazdaságból származó dolgot vagyoni haszon végett megszerzett, elrejtett, vagy elidegenítésében közreműködött [301. § (1) bekezdése].

Tevékeny megbánás: az orgazdaság büntetése korlátlanul enyhíthető – és különös méltánylást érdemlő esetben, annak kiszabása mellőzhető – volt, ha az orgazdaság elkövetője – mielőtt a cselekményt felfedezték volna – a kárt megtéríti, és a cselekményt a hatóságnak bejelenti (309. §).

Magánindítvány: a személyek javait károsító orgazdaság esetében büntető eljárásnak csak magánindítványra volt helye, ha a sértett az elkövető hozzátartozója [310. § (2) bekezdése].

⁵⁷ KÁDÁR – MOLDOVÁNYI (1979) i. m. 15–17. oldal.

⁵⁸ KARSAI (2013) i. m. 379. oldal.

Orgazdaság szabálysértése: a népköztársasági Btk. 301. § értelmében az orgazdaságot csak szándékos bűnösséggel lehetett megvalósítani. Tulajdon elleni szabálysértésnek minősült, ha az orgazdaságot ötezer forintot meg nem haladó értékre követték el, feltéve, hogy a cselekmény egyébként sem bűncselekmény, valamint, ha az elkövető a dolgot olyan körülmények között szerezte meg vagy rejtette el, amelyekből gyaníthatta, hogy az lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezeléssel, rablásból, kifosztásból, zsarolásból, jogtalan elsajátításból vagy orgazdaságból származott, vagy ugyanilyen körülmények között a dolog elidegenítésében közreműködött [Sztv.⁵⁹ 107. § (1) bekezdés a)–b) pontja].

A népköztársasági Btk. szerinti orgazdaság tehát – akárcsak a Csemegi-kódex hatálya idején – úgynevezett kettős alakzatú cselekmény volt. Az Sztv. 107. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározottakat az elkövetési érték minősítette (le) szabálysértésnek, míg a b) pont – értékhatártól függetlenül – a gondatlan elkövetést szabályozta.

Magánindítvány: orgazdaság miatt szabálysértési eljárásnak ugyancsak magánindítványra volt helye, ha a sértett az elkövető hozzátartozója [Sztv. 107. § (3) bekezdése].

Vagyon elleni vétségek: megjegyzendő, hogy a népköztársasági Btk. 303. §-a ismerte a vagyon elleni vétségek fogalmát. Ezt a bűncselekményt az orgazdaság elkövetője akkor valósította meg, ha az eset összes körülményeire (különösen a kár nagyságára, az elkövető személyi körülményeire, az indítékra és az elkövetés módjára) tekintettel a cselekmény kisebb súlyú volt, feltéve, hogy a 296. §-ban (a lopás, sikkasztás, csalás és hűtlen kezelés büntetése), a 301. §-ban (orgazdaság) vagy a 302. §-ban (rongálás) meghatározott valamely minősítő körülmény nem forgott fenn [303. § (1) bekezdése].

Ugyancsak vagyon elleni vétség miatt volt büntetendő az is, aki

a) az orgazdaság bűncselekményéből származó, a szabálysértési értékhatárt meg nem haladó dolgot vagyoni haszon végett megszerezte, elrejtette vagy elidegenítésében közreműködött,

b) tulajdon elleni szabálysértésből⁶⁰ származó dolgot vagyoni haszon végett megszerezte, elrejtette vagy elidegenítésében közreműködött és a 301. § (2) bekezdésének a)–c) pontjában foglalt valamely minősítő körülmény⁶¹ forgott fenn [303. § (1) és (3) bekezdése].

*

A régi Btk. (1978. évi IV. törvény) az orgazdaság tényállását szintén a vagyon elleni bűncselekmények (XVIII. fejezet) közé sorolta. A 326. §-ban szabályozott deliktumot az követte el, aki költségvetési csalásból származó vámellenőrzés alól elvont nem közösségi árut vagy jövedéki adózás alól elvont terméket, továbbá lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezeléssel, rablásból, kifosztásból, zsarolásból, jogtalan elsajátításból vagy orgazdaságból származó

⁵⁹ A szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény (Sztv.).

⁶⁰ Tulajdon elleni szabálysértések: ötezer forintot meg nem haladó értékre elkövetett lopás, sikkasztás, jogtalan elsajátítás; ötezer forintot meg nem haladó kárt okozva elkövetett csalás, szándékos rongálás; ötezer forintot meg nem haladó vagyoni hátrányt okozva elkövetett hűtlen kezelés [Sztv. 105. § (1) bekezdés a)–c) pontja].

⁶¹ Minősítő körülmények: üzletszerűen, visszaesőként és bűnszövetségben történő elkövetés [301. § (2) bekezdés a)–c) pontja].

dolgot vagyoni haszon végett megszerzett, elrejtett vagy elidegenítésében közreműködött [326. § (1) bekezdése]. A tényállásból jól látható, hogy a régi Btk. szerinti elkövetési tárgyak – a Csemegi-kódexben, illetve a népköztársasági Btk.-ban szabályozott elkövetési tárgyakhoz képest – *kiegészültek a költségvetési csalásból származó vámellenőrzés alól elvont nem közösségi áruval vagy jövedéki adózás alól elvont termékkel, valamint a hűtlen kezelésből, kifosztásból származó dolgokkal.*

A bűncselekmény különös, közvetlen és egyben elsődleges, valamint másodlagos jogi tárgya a népköztársasági Btk. 301. §-a szerinti *orgazdasághoz képest nem változott. Változatlan továbbá a járulékoság és a bűnkapcsolati jelleg is. A törvényhelyhez fűzött eredeti és autentikus miniszteri indokolás* (ma már nincs ilyen) *szerint: az orgazdaság „társadalomra veszélyessége kétirányú. Egyrészt ösztönöz a vagyon elleni bűncselekmény elkövetésére, mert az elkövetőt hozzásegíti a lopott stb. dolog értékesítéséhez, másrészt az orgazda azáltal, hogy a meghatározott vagyon elleni bűncselekményből származó dolgot megszerzi, megnehezíti a bűncselekmény felderítését”*⁶² (mintha csak Angyal Pált olvasnám,⁶³ XX. század végi stílusban).

A régi Btk. szerinti orgazdaság jogtechnikai felosztása: a tényállás egy szakaszból (§) áll. A szakasz hat bekezdésre, a bekezdések – az első kivételével – pontokra tagolódnak. Az (1) bekezdés az orgazdaság szankció nélküli alap-tényállását tartalmazza. A (2) bekezdés az orgazdaság vétségét, a (3) bekezdés pedig a büntetést szabályozza. A (2) bekezdésben kapott helyet a szabálysértési értékre elkövetett orgazdaságot vétséggé minősítő üzletszerűség is. A (4)–(6) bekezdések a bűncselekmény minősített alakzatai. Az orgazdaság minősítési rendszere egyfelől az értékhatárokon, másfelől egyéb körülményeken (üzletszerűség, speciális elkövetési tárgyak) alapul.

Magánindítvány: a személyi vagyont károsító orgazdaság miatt az elkövető csak magánindítványra büntethető, ha a sértett hozzátartozója (331. §).

Orgazdaság szabálysértése: a régi Btk. 326. §-a értelmében, az orgazdaságot csak szándékos bűnösséggel lehetett megvalósítani. Tulajdon elleni szabálysértésnek minősült, ha az orgazdaságot ötvenezer forintot meg nem haladó értékre követték el [Szabs. tv.⁶⁴ 177. § (1) bekezdés a) pontja].

*Speciális, kvázi minősítő körülményről rendelkezett a Btké.*⁶⁵ 28. § (2) bekezdése: *nem szabálysértés, hanem bűncselekmény valósul meg ugyanazon elkövető által elkövetett és együttesen elbírált tulajdon elleni szabálysértés esetén, ha a dolog értéke érték-egybefoglalás folytán az ötvenezer forintot meghaladja. Az érték-egybefoglalás azonban konkurál az üzletszerűséggel, mint minősítő körülménnyel.*

⁶² KÁDÁR – MOLDOVÁNYI (1979) i. m. 397. oldal.

⁶³ Vesd össze ANGYAL (1936) i. m. 175. oldal.

⁶⁴ A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabs. tv.).

⁶⁵ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról rendelkező 1979. évi 5. törvényerejű rendelet (Btké.).

Az „*orgazdaság*” de lege lata – A bűncselekmény, ami nincs, és mégis van

A 2013. július 1-jétől hatályos új Büntető Törvénykönyv (2012. évi C. törvény) az *orgazdaságot* – hol másutt, mint – a *vagyon elleni bűncselekmények* (XXXVI. Fejezet) körében helyezte el (379. §). Az *orgazdaság új Btk.* (a továbbiakban: Btk.) szerinti tényállása – a régi Btk.-ban szereplő orgazdasághoz képest – *semmilyen változást nem hozott*. Sőt, e deliktum a Btk. hatálybalépése óta, egyetlenegy módosításon sem esett át, ami nem mondható el számos más tényállásról, és ami – különös tekintettel a Btk. hatálybalépésétől számított 41 módosítására – nem kicsit szokatlan.

Ezt az „*állóvizet*” kavarta fel a 2020. évi XLIII. törvény, pontosabban a törvény 59. § *c)–d)* pontja, amikor az orgazdaság tényállását a korábbi (vagy megelőző) alcímmel együtt, vagy ahogy szokták volt mondani: „*tokkal-vonóval*” hatályon kívül helyezte. Hatálytalan: 2021. január 1-jétől. Csupán a szakasz számozása és jelzése (379. §) szomorkodik a Jogtár®-ban a Karsai-féle Btk. nagykommentár ikonja társaságában a jogtalan elsajátítás (378. §) és az anno sok vihar megélt, és a büntetőjogászokat a mai napig megosztó jármű önkényes elvétele (380. §) között.

*

A 2020. évi XLIII. törvény 59. §-ához fűzött „*végső előterjesztői indokolás*” (a továbbiakban: indokolás) 4. pontja az orgazdaság (Btk. 379. §) hatályon kívül helyezésének okáról nem lebbenti fel a fátylat. Az indokolás szerint a hivatkozott törvényhely az orgazdaság pénzmosásba való beolvadásával és a pénzmosás tárgyának változásával szükségessé vált hatályon kívül helyezést végzte el. És valóban...

A pénzmosás (Btk. 399–400. §) új tényállását megállapító 53. §-hoz fűzött indokolás azonban a változásokra jóval részletesebb magyarázattal szolgált.

Az indokolás I. részének bevezetése mintegy megállapítja, hogy a vagyoni érdekeket sértő járulékos bűncselekményekkel szembeni büntetőjogi eszközök hatékonyságának javítását a 2020. évi XLIII. törvény 53. §-a a pénzmosás elkövetési tárgyának tartalmi kiterjesztése mellett⁶⁶ átláthatóbb, összevont tényállással, az orgazdaság beolvasztásával, az uniós normaanyag által elvárt kiegészítésekkel és a minősítési rendszer átalakításával segítette.

Az indokolás e körben kiemelte, hogy a pénzmosás elleni büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről szóló, 2018. október 23-ai (EU) 2018/1673 európai parlamenti és tanácsi irányelv⁶⁷ (a továbbiakban: 2018/1673 irányelv) 5. cikkében szereplő uniós szabályozási kötelezettség alapján a pénzmosás szándékos elkövetése négy évi szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekménynél nem lehet enyhébb.

⁶⁶ A büntető anyagi jog az orgazdaság és a pénzmosás elkövetési tárgyaként hagyományosan a dolgok körét jelölte meg (orgazdaságnál az árut, a terméket vagy a dolgot), amelyet értelmező rendelkezéssel kiterjesztett a villamos- és a gazdaságilag hasznosítható más energiára, a dolog módjára viselkedő, vagyoni jogosultságot megtestesítő okiratra és dematerializált értékpapírra [Btk. 383. § a) pontja; 402. § (1) bekezdése]. A módosítás következtében az elkövetési tárgy egységesen a *büntető cselekményből származó vagyon*.

⁶⁷ Az európai parlament és a tanács 2018. október 23-ai (EU) 2018/1673 Irányelve a pénzmosás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről. Megjelent az Európai Unió Hivatalos Lapjának 2018. november 12-ei, L 284. számában (22. oldal), hatályos 2018. december 2-től.

Mindezekhez képest, *a Btk.-ban még önálló törvényi tényállást képező orgazdaság a pénzmosással látszólagos alaki halmazatban, a specialitás viszonyában állt*, ami azt eredményezte, hogy egyfelől az orgazdaság tényállásába illeszkedő elkövetési magatartások a pénzmosás tényállásába is ütköztek; de (és ez a másfelől) a specialításra figyelemmel a két bűncselekmény közül csak az orgazdaság volt megállapítható.

Csakhogyan az orgazdaságnak, azonos elkövetési magatartások mellett léteztek a pénzmosás alapeseténél enyhébben büntetendő alakzatai. Másképpen fogalmazva: amíg a pénzmosás első alapesetének [399. § (1) bekezdése] büntetési tétele egytől öt évig terjedő szabadságvesztés, addig az orgazdaság vétségének [379. § (2) bekezdése] büntetési tétele két évig; az orgazdaság büntetettének büntetési tétele három évig terjedő szabadságvesztés volt. Nyilvánvaló, hogy ez a tarthatatlan állapot – különös tekintettel az 2018/1673 irányelvre is – sokáig nem maradhatott fenn (legalábbis az indokolás szerint).

A 2020. évi XLIII. törvény 53. § módosító rendelkezéseinek eredményeképpen, *a pénzmosás negyedik alapesete lényegében a kizárólag más alaphűncselekményéhez kapcsolódó, orgazdaság jellegű pénzmosás lett* [Btk. 399. § (4) bekezdése]. Tehát az átláthatóság és a normavilágosság megvalósulása érdekében, *a módosító törvény hivatkozott szakasza az orgazda jellegű elkövetési magatartásokat és az orgazdaság elkövetési tárgyait teljes egészében a pénzmosás alá vontta*.

Az orgazdaság jellegű pénzmosást [Btk. 399. § (4) bekezdése] az valósítja meg, *aki a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó vagyont*

a) megszerzi, felette rendelkezési jogosultságot szerez, vagy
b) megőrzi, elrejt, kezeli, használja, felhasználja, átalakítja, átruházza, elidegenítésében közreműködik. Az orgazdaság jellegű pénzmosás büntetése (alapesetben) öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a pénzmosást jelentős értéket meg nem haladó értékre követik el. Ismételten jelezzük, hogy a 2020. december 31-ig hatályban volt kisebb értékre vagy szabálysértési értékre üzletszerűen [379. § (2) bekezdés a)-b) pontja]; a nagyobb értékre, védett kulturális javak körébe tartozó tárgyra, műemlékre, régészeti lelőhelyre vagy régészeti leletre, kisebb értékű nemesfémre vagy kisebb értékre üzletszerűen [379. § (3) bekezdés a)-d) pontja] elkövetett orgazdaság büntetése vétség miatt két évig, illetve büntett miatt három évi terjedő szabadságvesztés volt.

Az orgazdaság jellegű pénzmosás néhány jellemzője

A pénzmosás törvényi tényállásába integrált orgazdaság különös (vagy csoport) jogi tárgyának meghatározásakor nehéz helyzetben vagyunk (nincs ez másképpen a pénzmosás különös jogi tárgyával sem). A 2020. december 31-ig hatályban volt orgazdaság különös jogi tárgyának meghatározására a Btk. XXXVI. fejezetének címe (a vagyon elleni bűncselekmények) iránymutatást adott, itt azonban a fejezetcímmel (pénzmosás) nem sokra megyünk. Ráadásul a fejezetcím és a tényállás megnevezése azonos.

A közvetlen és egyben elsődleges jogi tárgy – megítélésünk szerint – *továbbra is a tulajdonjog*: muszáj, hogy az legyen, hiszen az elkövetési tárgy a büntetendő cselekményből származó vagyont, és ez a büntetendő cselekmény, lényegében az alaphűncselekmény, akár lopás, sikkasztás, csalás, hűtlen kezelés, rablás, kifosztás, zsarolás vagy jogtalan elsajátítás (vagyis csupa

„rendes” deliktum) is lehet. A másodlagos jogi tárgy továbbra is az igazságszolgáltatás zavartalan működéséhez fűződő társadalmi érdek, mivel az gazdaság jellegű pénzmosás elkövetője, azáltal, hogy a meghatározott vagyon elleni bűncselekményből származó dolgot megszerzi, megnehezíti a bűncselekmény felderítését”.⁶⁸ Úgy véljük, a járulékoság és a bűnkapcsolati jelleg ugyancsak változatlan.

Egyvalami azonban módfelett zavaró tényező. A „klasszikus” pénzmosás közvetlen jogi tárgya kettős: elsősorban a szervezett bűnözés elleni fellépés eredményességéhez, másodsorban a pénzintézeti rendszer működésébe vetett bizalom megőrzéséhez fűződő társadalmi érdek⁶⁹ (Blaskó szerint a jogi tárgy: „a bűncselekményekből származó dolgok – elsősorban pénz – pénzügyi és tőkepiaci rendszeren keresztül, vagy egyéb gazdasági tevékenység keretében történő tisztára mosásának megakadályozásához fűződő társadalmi érdek”)⁷⁰. Óhatatlanul felmerül a kérdés: miképpen párosulnak a hagyományos pénzmosás jogi tárgyai az gazdaság jellegű pénzmosás „fapados” elkövetőjének a cselekményéhez, aki például a más által elkövetett betöréses lopásból származó dolgot (vagyis vagyont) megszerzi, majd elrejt, deponálja, végül pedig továbbadja?

Lehetséges, hogy a pénzmosás negyedik alapesetének négy, de legalább három közvetlen jogi tárgya van? Ez ám a komplex jogi tárgy!

Lehetséges, hogy a Btk. 399. § (4) bekezdésében szereplő elkövetési magatartások, leánykori nevén gazdaság, mégsem illik bele a pénzmosás tényállásába?

Lehetséges, hogy még mindig Angyal Pálnak van igaza, aki haláláig szorgalmazta e deliktum külön tartását?

Lehetséges, hogy „félrement” a politikai akarat, és hibáztak a kodifikátorok, valamint a törvényalkotó?

Nem mellékesen, a pénzmosás tényállását a büntetőjogszabályok módosításáról szóló 1994. évi IX. törvény 23. §-a, 1994. május 15-től iktatta be a régi Btk. Különös Részébe. Ez a törvény alapvető változásokat hozott a gazdasági bűncselekmények terén, átfogóan újraszabályozta a régi Btk. XVII. fejezetét (a gazdasági bűncselekményeket).

A „pénzmosás” kifejezés – az 1994. évi IX. törvény 23. §-ához fűzött indokolás szerint – „azt a tevékenységet jelenti, amely megváltoztatja az illegálisan szerzett pénz azonosságát, és legális forrásból származónak tünteti fel azt. Három fázisa van: az elhelyezés, a bújtatás és az integrálás. A készpénz névtelenséget biztosít a szervezett bűnözés számos formájához, így különösen a kábítószer-kereskedelem, a fegyverkereskedelem és a terrorizmus szokásos közvetítő eszköze”⁷¹. A pénzmosás jogi tárgya: „a pénzintézetek törvényes működéséhez, emellett a szervezett bűnözés elleni fellépés eredményességéhez fűződő közérdek”⁷², illetve „elsősorban a szervezett bűnözés elleni minél

⁶⁸ Vesd össze KÁDÁR – MOLDOVÁNYI (1979) i. m. 397. oldal.

⁶⁹ KARSAI (2013) i. m. 843. oldal.

⁷⁰ BLASKÓ (2013) i. m. 314. oldal.

⁷¹ Az 1994. évi IX. törvény 23. §-ához fűzött indokolás.

⁷² TÓTH Mihály: *Gazdasági bűncselekmények az alakuló joggyakorlatban*, 283. oldal (ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1996); FÖLDVÁRI József (szerk.): *Magyar Büntetőjog Különös rész*, 385. oldal (Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998).

*hatékonyabb küzdelemhez fűződő társadalmi, közösségi érdek*⁷³.

Az elkövetési tárgyak „*meghatározott bűncselekményekből származó anyagi javak*⁷⁴, *gyakorlatilag elsősorban készpénzről és értékpapírokról lehet szó*⁷⁵. A pénzmosás elkövetési tárgya „*a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményből származó dolog, (amelynek) körében kiemelkedő jelentősége van a készpénznek, (...) az ingatlanak, az értékpapírnak, a műkincseknek, a drágaköveknek, a nemesfémeknek, ékszereknek stb.*”⁷⁶

A pénzmosás, szögezzük le, alapvetően gazdasági bűncselekmény, aminek ékes bizonyítéka, hogy a hatálybalépésétől számítva a gazdasági bűncselekmények között kapott helyet – és most is az, hiába kreált neki nagy leleménnyel a jogalkotó a tényállás megnevezésével azonos című külön fejezetet. Az orgazda jellegű pénzmosás pedig nem pénzmosás, hanem orgazdaság – tipikus vagyon elleni bűncselekmény. A sárkeféből soha nem lesz sündisznó, hiába állítjuk, hogy az...

Az *orgazdaság és a pénzmosás* évtizedeken keresztül, pontosabban 26 évig jól megfért, ha nem is egymás mellett, de a két *Büntető Törvénykönyv Különös Részének eltérő fejezeteiben*. Nem kellett volna hozzájuk nyúlni.

*

A *pénzmosás* (Btk. 399–400. §) *jogtechnikai felosztása*: a tényállás két szakaszból (§) áll. A 399. § kilenc, a 400. § három bekezdésre tagolódik. A 399. § (3)–(4) és (5)–(7), valamint a 400. § (2) bekezdései pontokat is tartalmaznak.

A 399. § (1)–(4) bekezdései a *pénzmosás alapeseteit* szabályozzák [emlékeztetőül: a (4) bekezdés az orgazdaság jellegű pénzmosást szankcionálja]. Az (5) bekezdés az *alapesetek büntetési tételeit* határozza meg, míg a (6)–(7) bekezdés a *minősített eseteket* tartalmazza. A (8) bekezdés a szándékos pénzmosásra irányuló *előkészület vétségét rendeli büntetni*, a (9) bekezdés pedig a (3), illetve a (4) bekezdésben meghatározott *bűncselekmény felbujtója vagy bűnsegédje számára fogalmaz meg büntethetőséget kizáró okot*, feltéve, hogy a bűncselekményt az általa elkövetett büntetendő cselekményből származó vagyonra követi el.

A 400. § a *pénzmosás gondatlan alakzatát szabályozza*. Az (1) bekezdés a bűncselekmény alapesetét, a (2) a minősített esetét szankcionálja. A (3) bekezdés szerint, nem büntethető gondatlan pénzmosás miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz, és az elkövetés körülményeit feltárja, feltéve, hogy a bűncselekményt még nem vagy csak részben fedezték fel.

A gondatlan alakzattal összefüggésben hangsúlyozni kell, hogy a *gondatlanságnak a vagyon eredetére kell irányulnia, de az elkövetőnek a közreműködést kimerítő elkövetési magatartást szándékosan kell kifejtene*.⁷⁷ Arról „*nem szól a fáma*”, hogy mi a helyzet a 400. § (1) bekezdésében meghatározott elkövetési magatartások gondatlan tanúsítása esetén (néhányik magatartás gondatlan elkövetése ugyanis fogalmilag nem kizárt), ám ennek itt és most, különösebb jelentősége nincs...

⁷³ BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor – SINKU Pál: *Büntetőjog Különös Rész, 2. hatályosított kiadás*, 515. oldal (HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2002).

⁷⁴ TÓTH (1996) i. m. 283. oldal.

⁷⁵ FÖLDVÁRI (1998) i. m. 385. oldal.

⁷⁶ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU (2020) i. m. 516–517. oldal.

⁷⁷ Vesd össze az 53. §-hoz fűzött indokolás II.8. pontjában foglaltakkal.

A XL. Fejezethez tartozik a 401. §, amely a pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztásának vétségét rendeli büntetni. A 402. § (2) bekezdése szerinti értelmező rendelkezés a 399–400. § alkalmazásában értendő pénzügyi tevékenységet, illetve pénzügyi szolgáltatás igénybevételét részletezi. Az (1) bekezdés a dolog fogalmát terjesztette ki pl. a vagyoni jogosultságot megtestesítő okiratra, azonban az elkövetési tárgy új megfogalmazása (büntetendő cselekményből származó vagyon – némi túlzással szinte bármi lehet) után okafogyottá vált.⁷⁸

„Orgazdaság” vagy a pénzmosás szabálysértése

Lényeges változás, hogy a pénzmosás új minősítési rendszerében az üzletszerűség a szabálysértési értékre való elkövetést nem minősíti bűncselekménnyé. A pénzmosás ötvenezer forintot meg nem haladó értékre történő elkövetése ugyanis nem bűncselekményt, hanem szabálysértést valósít meg. A Szabs. tv. 177. § (1a) bekezdésének megfelelő tulajdon elleni szabálysértések önmagában az üzletszerűség folytán nem, csupán az érték-egybefoglalás Btk. 462. § (4) bekezdés a) pontjában írt szabályai szerint képezhetnek mégis bűncselekményt.⁷⁹ A hivatkozott törvényhely alapján bűncselekmény valósul meg, ha az ugyanazon elkövető által, egy éven belül elkövetett és együttesen elbírált ugyanolyan tulajdon elleni szabálysértés esetén a dolog értéke, az okozott kár, illetve az okozott vagyoni hátrány a törvényben meghatározott összeget,⁸⁰ érték-egybefoglalás folytán meghaladja.

A Szabs. tv. citált 177. § (1a) bekezdése értelmében, aki lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezelésből, rablásból, kifosztásból, zsarolásból vagy jogtalan elsajátításból származó dolgot vagyoni haszonszerzés végett ötvenezer forintot meg nem haladó értékben megszerez, elrejt vagy elidegenítésében közreműködik, szabálysértést követ el. Vegyük észre, hogy a Szabs. tv. idézett (és hatályos) rendelkezéseiben tulajdonképpen a 2020. december 31-ig hatályban volt orgazdaság alaptényállásaiban [Btk. 379. § (1) bekezdés c) pontja] szereplő elkövetési tárgyak és magatartások köszönnek vissza.

Ez a felismerés persze, újabb kérdéseket generál: orgazdaság bűncselekménye nincs (legfeljebb orgazdaság jellegű pénzmosás), ellenben orgazdaság jellegű pénzmosás szabálysértése van? Hát a 2018/1673 irányelvnek „annyi”?

Kezd a helyzet nem kicsit mókássá válni...

Az indokolás szerint, a 2018/1673 irányelv 5. cikkében szereplő uniós szabályozási kötelezettség alapján, a pénzmosás szándékos elkövetése négyévi szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekménynél nem lehet enyhébb. Erre tekintettel a 2020. évi XLIII. törvény 53. §-a a pénzmosás alapesetét öt évig terjedő szabadságvesztéssel rendelte büntetni, mert a magyar Btk.-tól idegen a négyéves büntetési tételkeret alkalmazása.⁸¹ Ennek alapján a jelentős értéket meg nem haladó vagyonra elkövetett pénzmosáson belül az érték szempontjából cizelláltabb szabályozás kialakítására nem volt lehetőség [lásd a Btk. 399. § (5) bekezdését].⁸²

⁷⁸ Hatályon kívül helyezte: 2020. évi XLIII. törvény 59. § f) pontja. Hatálytalan: 2021. január 1-jétől.

⁷⁹ Vesd össze az 53. §-hoz fűzött indokolás II.5. pontjában foglaltakkal.

⁸⁰ Lásd a Btk. 462. § (2) bekezdés a)–c) vagy g) pontjában meghatározott összegeket.

⁸¹ Vesd össze az 53. §-hoz fűzött indokolás I.2. pontjában foglaltakkal.

⁸² Vesd össze az 53. §-hoz fűzött indokolás II.5. pontjában foglaltakkal.

Mindezekre tekintettel, bennünk további kérdések merültek fel: *a Szabs. tv. 177. § (1a) bekezdésében meghatározott elkövetési tárgyak* (pl. lopásból, sikasztásból, csalásból stb. származó dolog), *nem merítik ki a pénzmosás elkövetési tárgyának*, vagyis a büntetendő cselekményből származó vagyonnak a fogalmát [Btk. 399. § (1)–(4) és 400. § (1) bekezdése]?

Az ötvenezer forint meghaladja a jelentős értéket? Másképpen fogalmazva: az ötvenezer forint jelentős értéket meg nem haladó értéknek minősül? Tudjuk: a Btk. 462. § (1) bekezdése g) pontja értelmében nem valósul meg bűncselekmény, ha a pénzmosást ötvenezer forintot meg nem haladó értékre, a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény 177. § (1a) bekezdésében meghatározottak szerint követik el.

További kérdések nincsenek.

Összegzés

A 2020. évi XLIII. törvény az orgazdaság (Btk. 379. §) tényállását 2021. január 1-jétől hatályon kívül helyezte. Az orgazdaság persze igazából nem tűnt el, mert a pénzmosás 399. § (4) bekezdésében visszaköszönt (orgazdaság jellegű pénzmosás).

*

A vagyoni viszonyok büntetőjogi védelmének már az ókorban is kiemelt fontosságot tulajdonítottak. Hammurápi törvénykönyvében a lopás tényállásában megtalálható az orgazdaság és a tárgyi bűnpártolás nyoma, valamint Manu törvényeiben sem válik külön az orgazdaság a lopástól.

Magyarországon az orgazdaságot, amelynek törvényi tényállása még hosszú évszázadokig nem különült el a lopástól, a XI. században Szent László király lényegében már szankcionálta (Dekrétomok Harmadik Könyvének 11. Fejezete).

A Csemegi-kódex még egy fejezeten belül (XXX. Fejezet) szabályozta az orgazdaságot és a bűnpártolást, (370–378. §), de az 1962. július 1-jétől hatályos népköztársasági Btk. (1961. évi V. törvény) már a vagyon elleni bűncselekmények körében (XVI. Fejezet), önálló tényállásként szankcionálta (301. §). A soron következő büntető törvénykönyvek az orgazdaság büntetőjogi megítélésén és rendszertani elhelyezésén nem változtattak: 1978. évi IV. törvény (régii Btk.) XVIII. fejezet (a vagyon elleni bűncselekmények) 326. §; 2012. évi C. törvény (Btk.) XXXVI. Fejezet (a vagyon elleni bűncselekmények) 379. §.

*

A pénzmosás tényállását az 1994. évi IX. törvény 23. §-a – 1994. május 15-ei hatállyal – iktatta be a régi Btk. Különös Részébe: XVII. fejezet (a gazdasági bűncselekmények) I. cím (gazdálkodási kötelességeket és a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények) 303. §. A 2013. július 1-jétől hatályos Btk. a pénzmosást az azonos megnevezésű XL. Fejezetben helyezte el (399–400. §).

Az orgazdaság elsődleges jogi tárgya a vagyoni viszonyok rendjén belül a tulajdonjog, míg a pénzmosásé alapvetően a szervezett bűnözés elleni eredményes küzdelem és a pénzintézetek törvényes működésébe vetett közbizalom.

A két bűncselekmény elkövetési tárgya egymástól homlokegyenest eltérő: az orgazdaságé mint vagyon elleni deliktumé a meghatározott, jobbára vagyon

elleni bűncselekmények elkövetéséből származó dolog; a gazdasági viszonyok rendjét sértő pénzmosásé pedig jellemzően (és eredetileg) a meghatározott bűncselekményekből származó anyagi javak (2021. január 1-jétől: a büntendő cselekményből származó vagyon), in concreto elsősorban készpénz, értékpapírok, ingatlan stb.

Az gazdaság és a pénzmosás a két büntető törvénykönyvben jól megfér, ha nem is egymás mellett, de a különös részek eltérő fejezeteiben. Ezt az „ál-lóvizet” kavarta fel a 2020. évi XLIII. törvény 59. § c)–d) pontja, amikor – a 2018/1673 irányelvre hivatkozással – hatályon kívül helyezte az gazdaságot, az 53. § pedig – testidegenként – beolvasztotta a pénzmosás tényállásába [Btk. 399. § (4) bekezdése] – nagyon nem kellett volna. (A 2018/1673 irányelvben meghatározott okokat a tanulmányban a szükséges mértékben részleteztem.)

E jogalkotói leleménnyel kapcsolatban felmerült (és a bevezetésben is említett) kérdéseket összegző válaszok a következők (a válaszokból kiderülnek a kérdések is): a hagyományos pénzmosás és az gazdaság

- büntetőjogi, illetve kriminalisztikai jellemzői között párhuzam nem vonható;
- jogi tárgyai nem azonosak;
- elkövetési tárgyai különbözőek;
- elkövetői nem azonos körből kerülnek ki; a fentiekből következően
- az gazdaság jellegű pénzmosás nem illeszkedik a pénzmosás tényállásába.

Nagyon úgy tűnik, hogy a politikai akarat – az inkriminált európai parlamenti és tanácsi irányelvnek mindenáron való megfelelés eredményeképpen – rendszeren „félrement”, hibáztak a kodifikátorok és a törvényhozó. Ideje lenne befejezni ezt a kodifikációs ámokfutást.

*

A tanulmány célja – a felmerült kérdések megválaszolása mellett – az volt, hogy röviden (ebből eredően a teljesség igénye nélkül) bemutassuk az gazdaság hazai jogfejlődését, és vázlatosan ismertessük e deliktum pénzmosásként történő újjászületésének hátterét. Szerény képességeinkhez mérten mindent megtettünk azért, hogy a kitűzött cél megvalósuljon, és nagyon reméljük, miszerint ezt a tisztelt olvasó is így ítéli meg.

A nyugalom megzavarására (különösen) alkalmas kifejezésekért ismét elnézést kérünk – Dixi et salvavi animam meam!

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Felhasznált irodalom

- ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve 13. Sikasztás, jogtalan elsajátítás, gazdaság és bűnpártolás* (Attila-nyomda Részvénytársaság kiadása, Budapest, 1936)
- BÁRÁNY Lászlóné (főszerk.): *Általános Kislexikon Második Kötet L–Z* (Magyar Nagylexikon Kiadó, Budapest, 2005)
- BÉKÉSI Imre: *Az gazdaság és a bűnpártolás*. Rendőrségi Szemle 10/1955. szám

- BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor – SINKU Pál: *Büntetőjog Különös Rész, 2. hatályosított kiadás* (HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2002)
- BLASKÓ Béla (szerk.): *Büntetőjog Különös Rész II.* (Rejtjel Kiadó, Budapest–Debrecen, 2013)
- FÖLDVÁRI József (szerk.): *Magyar Büntetőjog Különös rész* (Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998)
- KÁDÁR Krisztina – MOLDOVÁNYI György (szerk.): *Büntető Törvénykönyv* (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979)
- KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz* (Complex Kiadó, Budapest, 2013)
- KOVÁCS Gyula: *A lopás nyomozása*. In LAKATOS János (szerk.): *Kriminalisztikai jegyzetek és tanulmányok* (Rendőrtiszt Főiskola, Budapest, 2008)
- KOVÁCS Gyula: *Az újszülött sérelmére elkövetett emberölés – Jogtörténeti vizsgatekintés*. Obsitos Detektívek Lapja 2019/1–4. szám
- MARKÓ László (főszerk.): *Egyetemes Lexikon* (Magyar Könyvklub, Budapest, 1994)
- MEZEY Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet* (Osiris Kiadó, Budapest, 1996)
- NÁDORI Attila (főszerk.): *Britannica Hungarica Nagylexikon 5. kötet* (Kossuth Kiadó, Budapest, 2012)
- POPOVICS Béla (szerk.): *A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása* (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1952 és 1958)
- TÓTH Mihály: *Gazdasági bűncselekmények az alakuló joggyakorlatban* (ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1996)

2. Internetes hivatkozások

- <http://birtokos.szojelentese.com/> Online magyar értelmező szótár (letöltés: 2020. december 30.)
- http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20163sz/01_Ambrus_IAS_2016_3.pdf – AMBRUS István: *Békési Imre korai munkái* (letöltés: 2020. december 30.)
- https://debreceniiteltotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/visszaesobunelkovetok.pdf – BALLA Lajos: *Adalékok a visszaeső bűnelkövetők megítéléséhez a magyar büntetőjogban* (letöltés: 2020. december 30.)
- <https://uj.jogtar.hu/> Corpus Juris Hungarici – Jogtár®

3. egyéb dokumentumok

- <https://uj.jogtar.hu/> 2020. évi XLIII. törvény 53. §-ához és 59. § ához fűzött részletes indokolás – Jogtár®